BREGGEN, F.:

Voorloopige brief... 1823.

[illegible]

VOORLOOPIGE BRIEF

AAN DEN

SCHRIJVER

VAN DE

BESTRIJDING DER VACCINE,

OF DE

VACCINE

AAN DE BEGINSELEN DER GODSDIENST, DER REDE EN DER WARE GENEESKUNDE GETOETST;

AAN

ABRAHAM CAPADOSE,

Med. Doct.

VAN

F. VAN DER BREGGEN, Cornz.

Med. Doct. en Hoogleeraar

te *AMSTERDAM*.

Te AMSTERDAM,

BIJ LODEWIJK VAN ES.

1823.

Prophylaxis insitiva videtur satis certa, tutaque.

BOERHAVE. aph. 1403.

Certissimum est in variolis spem omnem salutis in exanthematum paucitate reponi, discrimen in eorum multitudine, et prout plura sunt haec, vel pauciora, aut mori aut vivere aegrum.

SYDENHAM, *Op. univ. edit. Noviss.* Lugd. Bat. 1741. pag. 355. 8vo.

Correctio specifica niti debet invento remedio opposito illi veneno contagioso, quod tam parva mole susceptum reliqua parit; quale inveniri posse, comparatio historiae antidotorum, et indoles hujus mali, faciunt sperare; et ad indagandum impellit summa hinc futura humano generi utilitas.

H. BOERHAVE *Aphor.* de variolis. *Aph.* 1390, 1391.

WELEDELE HEER!

Geenszins had ik, die u voor het laatst aan het sterfbed van eenen onzer vrienden, den Geneesheer VAN HOUTE, van eene zoo *gunstige zijde* had leeren kennen, en wiens naam ik openlijk gemeend heb niet te mogen verzwijgen, toen ik, bij het herdenken, in eenige trekken, aan dien afgestorvenen, van de kunstgenoten gewag maakte, die hunne gehechtheid aan zijnen persoon, na zijnen dood, aan zijne

 we-

weduwe en kinderen deden kennen en waardiglijk aan den dag legden, geenszins had ik kunnen denken dat gij, in het eerste, na dien tijd, door u uitgegeven geschrift, *mij* van de *allerongunstigste zijde* zoudt beoordeelen en als ten toon stellen, en dat ter bestrijding eener zaak, waarover ieder geneeskundige wel het regt heeft zijn oordeel te vellen, doch waarbij het eeniglijk om de waarheid te doen moet zijn; daar alle persoonlijke aanvallen zelfs nadeelig moeten worden voor hare zaak, wier teerheid vooral eene wijsheid vordert, welke, bij hare zuiverheid, vreedzaam, bescheiden, gezeggelijk is, en niet partijdelijk oordeelt.

Van deze allerongunstigste zijde hebt gij mij dan voorgesteld, in het onlangs door u uitgegeven Geschrift, *Bestrijding der Vaccine, of de Vaccine aan de beginselen der Godsdienst, der Rede en der ware Geneeskunde getoetst.* Daarin immers zijn zoodanige uitdrukkingen gebezigd als beleedigend voor mijn karakter, als

als grievend voor mijn gevoel moesten zijn (*). Gij hebt daardoor mij, uwen kunstgenoot, uwen evenmensch, uwen broeder in Christus trachten voor te stellen, als allen eerbied voor den Almagtigen verloren, en dat Wezen zelf gehoond hebbende, en zijt daardoor als in het regt van God getreden, dien eeniglijk het oordeel over het hart der stervelingen toekomt, dat ook alleen voor Hem geopend ligt, als die harten en nieren beproeft.

Het

(*) Gij hebt mijnen naam wel niet genoemd, maar mij genoegzaam, als laatsten lofredenaar van JENNER, als met den vinger aangeduid. In hoe verre dit verzwijgen van den naam, bij zulk eene uitduiding, één bewijs uwer achting zal moeten opleveren, (bladz. 13) verklaar ik niet te begrijpen. Veel min begrijp ik hoe gij de bijzondere personen, die ten voordeele der Vaccine geschreven hebben, beschouwen kunt als dezoodanigen, die de achting van ieder regtschapen man waardig zijn, daar immers een Vaccinator een te ellendig wezen is, dan dat hij op de achting der braven zoude mogen rekenen, ja een Vaccinator en een regtschapen man onvereenigbaar zijn in éénen persoon.

Het is dan ook in de volle overtuiging, dat dit oordeel over het hart, over de bedoeling waarmede de woorden ter vereering van den onsterfelijken JENNER, en ter verheffing van de waardij der Koepok-inënting, door mij, in navolging van den zoo verdienstelijken HUFELAND, uitgesproken zijn, nimmer aan u kan toekomen, en dat de ware geest van het Evangelie nog geenszins uw eigendom is, als die ons beveelt niet te oordeelen, opdat wij niet geoordeeld worden, en als een tweede gebod, onzen naasten lief te hebben als ons zelven, — het is, zeg ik, dien ten gevolge, dat ik u van ganscher harte deze uitdrukkingen vergeef, dezelve beschouwende als onvoorzigtiglijk uitgesproken, als uitvloeisselen van eenen te ver gedreven ijver, en niet regtstreeks gebezigd om mij opzettelijk te beleedigen. Daartoe strekke dan in de eerste plaats deze mijne brief. Dit alleen verlange ik, dat gij mij zelven *nu* en *voortaan* verantwoordelijk laat voor de, door

mij

mij, gebezigde uitdrukkingen of woorden, u tevens *ernstig* en *gemoedelijk* verklarende, dat ik niet onder diegenen door u wensch gerangschikt te worden, voor welken gij *bidden* wilt, als *niet wetende wat zij deden.* Zegt mij mijn geweten dat ik vergeving bij God behoeve, en waar is de mensch die deze, ja die niet de volheid van Gods genade behoeft, dan behoeve ik geene voorbidding; dan begeef ik mij zelf tot Hem, die mij door het Evangelie de vrijmoedigheid geschonken heeft, om tot Zijne allesomvattende liefde te naderen. Hoe durft men toch met woorden schermen, die eeniglijk en alleen in den mond van Hem voegden, die het uitgedrukte beeld van 's Vaders zelfstandigheid, en *zonder zonde* was? Hoe durft een mond die over te nemen, die op dezelfde bladzijde zijnen broeder de grievendste woorden toevoegt? Hoe verzinkt hier alle vergelijking.

In de tweede plaats wilde ik tevens bij voorraad U melden, dat uw geschrift niet dien

gunstigen invloed op der ouderen denk- of handelwijze gehad heeft, als gij u voorzeker voorgesteld hebt. Het is mij zelfs voorgekomen, dat gij dezelve niet eens tot wankelmoedigheid gebragt hebt. Integendeel, schier alle, die hunne kinderen lieten vaccineeren, danken den goeden God, dat, onder Zijn bestuur, deze gezegende uitvinding zoo algemeen is verspreid geworden, dat zij van dezelve een doelmatig gebruik hebben kunnen en mogen maken, en zijn gereed om die lievelingen, welke de Hemel hun nog verder schenken mogt, aan deze zelfde kunstbewerking over te geven; zij zijn zoo overtuigd, dat de Vaccine de natuurlijke ontwikkeling niet stoort, noch de gezondheid en het leven ondermijnt, (zoo als gij stellen durft) dat zij niets verlangen te lezen, dat, hoe fraai of bondig ook gesteld, hun deze overtuiging zoude kunnen ontnemen, en blijkbaar niets anders ten doel heeft, dan om eenen naam te maken, of bijzonder te schijnen, wel wetende, dat er geene

zaak

zaak ter wereld is, die niet van eene kwade zijde kan beschouwd worden, daar toch, zoo als de Hoogleeraar V. D. PALM, (*) te regt, aanmerkt, de geschiedenis der Letteren (en Wetenschappen) vol is van treurige bewijzen, hoe hoofden en harten, anders voor een' beteren zin vatbaar, afdwalen en zich vergeten kunnen, wanneer opgevatte of geliefkoosde begrippen, het koste wat het wil, gehandhaafd moeten worden; en hoe zij verder afdwalen en ongelukkiger zich vergeten, naarmate de zaak of minder deugdelijk is, of hopeloozer wordt, wier verdediging zij op zich nemen.

Zij meenen dan ook dat het hier op geene bespiegelingen aankomt, dat de ervaring alleen genoegzame bewijzen voor het *beveiligend* en *voorbehoedend* vermogen der koepokken heeft opgeleverd, en nog bij aanhoudendheid oplevert; dat de Epidemieën der kinderziekte, sedert

(*) Redevoering op het 4de Eeuwfeest van de uitvinding der Boekdrukkunst, bladz. 11.

dert vele jaren, aanmerkelijk verminderd zijn of op vele plaatsen geheel opgehouden hebben, zoo dat verscheiden Geneesheeren de kinderziekte schier niet dan bij naam kennen, en dat juist de vele honderden slachtoffers, die deze pestziekte, helaas! voorleden jaar nog, in Amsterdam heeft weggerukt, het sprekendst bewijs opleveren, dat de nog niet door deze ziekte aangetaste voorwerpen voor dezelve de vatbaarheid bleven behouden, welke bij hun zeer zeker zoude vernietigd zijn geworden, indien zij van de voorbehoedende koepokinenting een tijdig gebruik hadden gemaakt, daar alle de slachtoffers *ongevaccineerden* waren. Zij geloo-ven niet, dat gij, toen de besmetting zoo algemeen veld won, die plaats bezocht hebt, waar het Amsterdamsch Genootschap ter bevordering der Koepokinenting voor minvermogenden, aan behoeftige en andere ingezetenen gelegenheid gaf hunne kinderen *gratis* te doen vaccineren; doch, zoo ja, of gij dan den toeloop daar wel bespeurd hebt van dat volk, welk gij

ver-

verlangt dat men in de zaak der vaccinatie gehoor zal geven, en dat nu, door de besmetting en de meerdere sterfte oplettend gemaakt, zich als verdrong, om zich die verfoeijelijke stof medegedeeld te zien. (Waarlijk een treffend bewijs, hoezeer dat volk zich spoedig boven allen gemoedelijk bezwaar weet te verheffen; ja men gelooft niet ten onregte, dat hetzelve dat geheel onderdrukken zoude, indien men, in stede van deze vaccinatie *gratis* te verrigten, met hare toediening eene evenredige *geldbelooning* verbond.) Zij vragen of gij de kinderziekte uit ervaring kent, of gij, behalve uwe studeerkamer, de woonplaatsen bezocht hebt, waar de ongelukkige slachtoffers, die door hunne bevooroordeelde ouders van de weldaad der Voorzienigheid verstoken, in de hevigste benaauwdheid, brandendste hitte, bij het afzigtelijkste gelaat en den eigenaardigen stank, al stuiptrekkende, of in de slijm stikkende, den geest gaven. Of gij wel getuige geweest zijt van de vreugde van zoodanige ouders,

die, hoezeer te midden der pestziekte wonende; hunne kinderen, door het verstandig bezigen des behoedmiddels, van dezelve bevrijd zagen, en dezelve uit hunne huizen verbannen, hebben. Of gij immer de verwijtingen gehoord hebt van zoodanige, die zich schier van al hunne kinderen door deze ziekte beroofd zagen, met uitzondering van de zoodanigen, die, of toevallig of buiten hun weten, gevaccineerd waren, en voor welker behoud zij nu, daar zij deze alleen in het leven behielden, naast God, hunnen Vaccinator dankten. Of gij? — maar neen; zij weten te wel, dat gij te jeugdig geneesheer zijt om dit alles gezien of gevoeld te hebben, om over de waardij of onwaarde eener zaak, als de koepokinenting, te beslissen; dat uwe ondervinding eeniglijk die der studeerkamer en der boeken is, en meenen zelfs opgemerkt te hebben, dat, wat de laatsten aangaat, gij met opzigt tot de koepokinenting eenige jaren ten achteren zijt, zoodat gij daarmede geenen gelijken tred schijnt gehouden te hebben, en

hou-

houden zich overtuigd, dat uwe bestrijding klemmender had kunnen zijn, indien gij meerdere daadzaken hadt kunnen aanvoeren, en u daartoe in de gelegenheid gesteld hadt, veel liever dan u op waarnemingen aangaande de vastheid van veselen, de levensenergie en de taaiheid van de bewoonders van het oude Mannen- en Vrouwenhuis te dezer stede te beroemen waartoe gij door de welwillendheid van uwe Mede Doctoren der Diaconie in staat gesteld zijt, die uit aanmerking van uwe zwakke constitutie, mindere vastheid van veselen en mindere levensenergie, bij u welligt door de kinderziekte voortgebragt, daarvan afstand deden. Zij meenen, dat bij u althans die vernietiging der gezondheid, op het gevaarlijkst tijdstip des levens verstoord en tegengewerkt, niet aan de vaccine als oorzaak toegeschreven moet worden, daar gij door de *inoculatie* de kinderziekte medegedeeld zijt, schoon evenwel uw ligchaam (om uwe eigen woorden van de gevaccineerden te bezigen) tot eene woonplaats

der

der Duivelen vervormd, de Engel en u ontheiligd, en het buikdier in u gevoed en aangekweekt is geworden;(!!) zoodat dit reeds in tegenspraak staat met uwe eigene verklaring, (bladz. 103) dat zij die de kinderziekte hebben doorgestaan en geene naziekten (?) van dezelve behouden, eene veel BETERE gezondheid en STERKER ligchaamsbouw dan te voren, genieten, omdat door deze *crisis*, (de ziekte zelve eene *crisis??*) de ontwikkeling haren gang gaat.

Deze waren zoo, in het algemeen, de meeningen van ouders, bij welke uw geschrift nu en dan het onderwerp van het gesprek uitmaakte, daar hetzelve hunne belangen onmiddelijk gold. Het kon niet missen, of men verlangde daar bij mijne gedachten te vernemen. Sommige daarenboven oordeelden, dat de geneesheeren, in het algemeen, voor de zaak moesten uitkomen. Andere wenschten, dat het Bestuur des lands, dat hier zoo wel, als in alle landen, de Vaccine aanprijst, zulk eene openlijke tegenspraak en veroordeeling van alles, wat als middel ter ha-

rer

rer verspreiding aangewend wordt, niet onopgemerkt konde laten.

Ik was geenszins huiverig in de openlijke verklaring van mijne gedachten over uw geschrift, en dit wilde ik dan, in de derde plaats, aan u door dezen brief doen, mij voorbehoudende te eeniger tijd, wanneer mijne werkzame post mij daartoe ruimer tijd opleveren zal, dit meer bepaald geneeskundig te herhalen.

En hier dringt zich in de allereerste plaats de vraag op, wat het doel, het oogmerk van uwe bestrijding der *vaccine* kan geweest zijn? Blijkbaar, mijns inziens, om uwe gedachten of bezwaren tegen de geneeskunde van de 19de Eeuw, waartegen men in het algemeen zoo te velde trekt, aan den dag te leggen, om deze als *gevallen*, *diep gevallen*, bij schijn van vordering en verlichting, voor te stellen. Deze gedachten of bezwaren moesten zich aan die van de bezwaren tegen den geest der Eeuw van uwen vriend, en van zijnen toelich-

lichter aansluiten (*). Ook gij moest daarbij niet stil zitten, ook gij moest bewijzen geven van den geest die u, na uwe opneming in de christelijke kerk, omtrent uwe naasten eigen geworden was. Daartoe moest de vaccine het *vehiculum* zijn; om deze, kon het zijn, geheel te vertrappen, voor altoos te brandmerken, al moesten daarbij personen of gevoelens openlijk aan de kaak gesteld worden. In waarheid, gij zoudt voor de geneeskunde van de 19de Eeuw meer nuts hebben kunnen stichten, indien gij, ten bewijze hares achteruitgang, harer onvoorzigtiger, minder christelijke uitoefening, eene andere stoffe, dan deze reeds uitgeputte, gekozen had. Want indien het u eeniglijk te doen is geweest, om bedenkingen of bezwa-

ren

(*) Ik verzoek u ook hierbij de voorloopige aanmerkingen op UWE bestrijding der Vaccine, onlangs uitgegeven, te vergelijken, die geheel en al in mijnen geest geschreven zijn, en waarvoor ik den bekwamen schrijver, mijnen dank betuige.

ren voor te dragen tegen de stelling « *dat de*
« *koepokstof een veilig en schuldeloos gift*
« *is, dat ingeënt zijnde, de inoculatie ver-*
« *dient voorgetrokken te worden, en eene*
« *altijd plaatselijke, nooit gevaarlijke, uit-*
« *botting veroorzaakt, welke voor alle indi-*
« *vidus, zonder onderscheid, niet alleen een*
« *zeker, altoosdurend en onfeilbaar middel*
« *is tegen de kinderziekte*, *doordien zij de*
« *vatbaarheid voor deze ziekte uitroeit, maar*
« *ook, blijkens de vermindering der sterfte*
« *in het algemeen, eenen krachtigen invloed*
« *heeft op de gezondheid van het geheele*
« *menschelijke geslacht*," indien, zeg ik, het u eeniglijk te doen is geweest om tegen deze stelling bedenkingen of argumenten aan te voeren of voor te dragen, dan moet ik u openhartig bekennen, dat uw geschrift boven alles *overtollig* en *nutteloos* is. — Geloof mij, jeugdige Collega, dat alles is *vóór* u, bij herhaling gezegd en herzegd, alle uwe argumenten vind de geneeskundige, die tevens

let-

letterminnaar is, in zijne boeken, in zijne journalen. Ik wijdde dezer dagen mij opzettelijk toe aan het nazien van het voornaamste, dat voor en tegen de *inoculatie*, voor en tegen de *vaccinatie* geschreven is, en waarlijk, dat is al vrij wat, en hoe meer ik las, hoe meer ik al uwe bedenkingen, tegen deze zelfde stelling aangevoerd, vond en wedervond. Vraagt gij mij de bewijzen, die zal ik nu in dezen voorloopigen brief niet aanvoeren; genoeg zij het thans, dat het Publiek wete, dat zij reeds lang bestonden, dat gij dus niets tegen de Vaccine aangevoerd hebt, hetgeen men niet reeds elders vond, dat er zelfs onderscheidene argumenten zijn, voormaals door eenen HUFELAND, MARCUS HERZ en anderen, bij de eerste verspreiding der Vaccine, aangevoerd, die u, in uwe bestrijding, van meer dienst en klemmender hadden kunnen zijn. Gij hebt dus, zoo als ik aanmerkte, voor den geneeskundigen een overtollig en nutteloos werk verrigt, hetgeen anderen reeds

vóór

vóór u deden. En deze deden dit met meerder regt en op beteren grond. Waarom? Omdat, zoo niet allen, de meesten hunner in eenen tijd spraken en optraden, toen de Vaccine eerst begon algemeen te worden, terwijl zij tevens, die hier te velde trokken, mannen waren van beproefde ervaring, die uit eigen oogen gezien hadden, die niet eeniglijk de ervaring van anderen behoefden, en dus als echte stemhebbende burgers, in het vrije gebied der wetenschappen, meer gehoor verdienden. Ware het alzoo mogelijk geweest, dat uw geschrift twintig jaren vroeger het licht gezien had, dan had men het gewisselijk kunnen rangschikken onder de zoodanigen, met wier inhoud men zich bekend behoorde te maken, dan had het als een helder brandende fakkel kunnen beschouwd worden, terwijl het nu gelijk is aan het licht eener uitgaande lamp, in een akelig en duister grafgewelf. — Gij hebt dus met het nuttelooze het overtollige verbonden, daar gij, na

ver-

verloop van twintig jaar, met dezelfde bewijzen en dezelfde tegenspraak te voorschijn treedt. Hadt gij *nu* in waarheid tegen de Vaccinatie iets willen in het midden brengen, gij hadt welligt daartoe stof kunnen vinden in de kunstbewerking zelve, in datgene, wat tot het *technische* gedeelte behoort, tegen de onbedachtzaamheid, de zorgeloosheid, waarmede men dezelve vaak verrigt, tegen de onbevoegdheid van velen, om haar te verrigten enz.

Nu, daar gij alzoo goedgevonden hebt om nog eens met diezelfde argumenten te velde te trekken, waarmede men voor twintig jaar met regt het strijdperk intradt, zou men evenens volstaan kunnen u met die wapenen te gemoet te treden, van welke even bekwame als onpartijdige kampvechters (daaronder zijn er vele teruggekeerde, edelmoedige, hunne verkeerde inzigten gul erkennende, voormalige tegenstanders) zich bediend hebben. Dit zoude in dit opzigt meer dan voldoende zijn,

maar

maar wij bezitten, Gode zij dank, na twintig jaren tijdsverloop, een veel vermogender wapen, dat men toen niet konde te baat nemen, dat alle redekavelingen, alle bespiegelingen, allehypothesen verre te boven gaat, de ERVARING, in den echten zin des woords genomen, waarbij men uit het beginsel uitgaat, dat er in de Natuur veel, oneindig veel boven het zwak vernuft des menschen gevonden wordt, en verre verheven zelfs boven den hoogsten trap van wezenlijke redenering, — vast vertrouwende, dat er tusschen alles een zeker verband moet plaats hebben, hoewel het bepalen, waarin dit verband bestaat, meestal ons beperkt verstand te boven gaat. Zij spreekt luide deze *Ervaring*. Of verlangt gij eene krachtigere, de getuigenis eener geheele generatie? Kan zij alleen, niet met waarheid van zoodanige dingen getuigen, welke ieder onpartijdige, van voordeelen bevrijde waarnemer, die het wezen met den schijn niet verwisselen, dwergen voor geene reuzen houdt, uit de vele duizend-

voudige ervaringen, thans reeds erkennen moet? Waartoe hier eene draling, welke men te onregt voor voorzigtigheid uitvent en haar den naam van verstand geeft? Of zal eerst een geheel geslacht moeten omkomen, opdat het volgende, meer verstandige, hetzelve beweenen zal? Het *Scepticismus* was ongetwijfeld bij de eerste ontdekking en verspreiding lofwaardig, maar nu nog, duizende ervaringen te willen tegenspreken, te willen beoordeelen, nadat aanvankelijke proeven tot echte waarnemingen zijn verheven geworden, nu als apostel te willen optreden, nu geen théoretiseren meer te pas komt, dit is op zijn zachtst genomen, *nutteloos, overtollig, hersenschimmig.*

Ja, bevrijding van pokken, eene ziekte welke de grootste Geneesheeren van vroegeren tijd vaak voor de ongeneeslijkste hielden; welke geneeswijze, zelfs de doelmatigste, ook tegen haar mogt worden aangewend, was het eenige doel der *vaccine.* Hoe nu, door eene eigenaardige werking, de *vaccine* de vatbaarheid voor deze

ver-

vernietigt of uitroeit, waarin eigenlijk de aanleg of vatbaarheid voor de pokken verstorende werking (*metamorphosis*) besta, of deze verstoring eene ontkennende of stellige verandering der menging in het ligchaam ten gevolge heeft, is ons even onbekend, als schier iedere ziekelijke werking. Waarin het *hoe* alzoo dezer werking gelegen zij? over dat HOE zijn, ja vele gissingen te maken, daaromtrent zijn theorien te vormen, maar hetzelve berust op zoodanige werkingen en betrekkingen, die even zeer in het duister gelegen zijn, als de beschutting, welke de pokken zelve, eenmaal doorgestaan, zich zelven verschaffen. Wat baat ons het onderzoek naar de oorzaak, hoe de magneet het ijzer aantrekt? hoe ebbe en vloed ontstaan? op welke wijze vaak de geneesmiddelen werken? enz. Wij vergenoegen ons met het verschijnsel op te merken. Wij zien het gemeenschappelijk vermogen van beiden, van koepok en natuurlijke pok. (Van enkele uitzonderingen spreken wij niet.) Daar nu het

 ver-

verband, dat tusschen de vaccine en de voorbehoeding voor de pokken gelegen moet zijn, aan de zinnelijke waarneming onttrokken is, en wij met BACO kunnen zeggen; *Versamur adhuc in atriis Naturae, neque ad interiora paramus aditum*, zoo moet de zekerheid van het voorbehoedend vermogen eeniglijk *negatief* zijn, en in de ervaring gezocht worden, welke bewijst, dat de zoodanigen, die de *vaccine* in hare kenmerkende en eigendommelijke echtheid doorgestaan hebben, tegen de besmetting van de gewone pokken voor altijd gewaarborgd zijn; en nu, zoo als ik u reeds te gemoet voerde, deze ervaring is algemeen bevestigd. Zij is gegrond op echte waarnemingen; zoo lang gij tegen deze ervaring, of deze op haar gebouwde waarnemingen, geene even *echte, veelvuldige, getrouwe* kunt stellen, als de Vaccinatores van hunne zijde deden of doen kunnen; zoo lang dit, in plaats van vermoedens over hare heillooze werking, schadelijke gevolgen, zoo wel voor het tegen-

woor-

genwoordige als de toekomst, en ik weet niet wat al, door u niet gedaan is, moet men alle uwe redeneringen wantrouwen; en dan eerst zoude men eene vergelijking over de zaak zelve kunnen beginnen te maken, welke nu niet mogelijk, zelfs ondenkbaar is.

Ik zeide reeds, dat deze brief voorloopig zijn zoude, en dat ik mij nader, meer bepaald geneeskundig met u wensch bezig te houden, indien althans dit niet vóór mij gedaan wordt; het is daarom, dat ik in geene meerdere uitvoerige bijzonderheden zal treden. Een paar aanmerkingen nog, met de slotsom mijner ervaring, zullen deze besluiten.

Indien ik mij niet bedriege, dan meent gij dat de pokken, zelfs alle kwalen, of onze vatbaarheid voor dezelve althans, van Adam af, als een aangeboren geschenk ons zijn medegedeeld. Zoo is dan het verschrikkelijke heer van plagen, van ziekten en ongemakken, van pest en andere besmettelijke ziekten, in het groote plan der Godheid begrepen. Maar waren de pokken ons van

 on-

onze wording reeds af, in den moederlijken schoot, als zulk een verschrikkelijk geschenk medegedeeld, hoe zou dan dit sluimerende ziektezaad, alleen door uitwendige aansteking of besmetting kunnen verwekt worden? Waarom zoude deze kiem zich niet, zonder eenige uitwendige aanleidende oorzaak of besmetting, kunnen ontwikkelen, en hare afschuwelijke vruchten mededeelen? Zou het mogelijk zijn, dat de goede, scheppende hand der Natuur, al de weldaden harer schepping, door eene verschrikkelijke gave van verwoestende kiemen of zaden van ziekten, opzettelijk zoude kunnen vergallen? Zou de schuldelooze zuigeling de stof, de aanleiding, de vatbaarheid voor alle deze kwalen, welke door buitensporigheden, ontzenuwde leefwijze, verzwakte ligchamen, schadelijke gewoonten, kommer en gebrek, heete lucht, het van buiten in ons dringend gif van woedende of dolle dieren, kunnen verwekt worden, zou hij de kiemen daartoe mede ter wereld brengen? Neen, het evenbeeld Gods kan zoodanig niet toegerust zijn.

Schoon

Schoon en zuiver ontspruiten wij uit den vruchtbaren moederschoot, met eene ziel, vatbaar ter opneming van al wat verstandig, goed, edel en volkomen is, maar ook geopend voor alle kwade indrukken, alle verwoestende hartstogten, alle werkingen van breidellooze begeerten. En zoo is het ook met ons harmonisch gevormd ligchaam gelegen. Het staat daar, gevormd tot eenen hoogen ouderdom, maar ook gevoelig voor vele en velerlei van buiten af, en van binnen in hetzelve werkende, heilzame en schadelijke dingen, blootgesteld aan vele besmettingen, velerlei vergiften. Maar het verstand, de Rede, de Godsdienst: zijne getrouwe gezellinnen, leeren en gebieden hem, dezelve nu eens te vermijden, dan eens hun hunne krachten te benemen, dan weder te vernietigen.

Wat nu de pokken aangaat, gij zult toch niet veronderstellen, dat de pokziekte, in het ligchaam, in eene zuiverende werking besta, en het uitslag (*exanthema*) voor de *crisis* houden, door welke de vermeende pokstof zich ontlasten

 of

of afscheiden zoude? Het is immmers bekend dat de onvolkomene uitbotting, of wel het volkomen gebrek van het uitslag, nimmer den grond voor de ziekte opleveren kan.

De pokken kunnen uit geene ziekte-*tonder* ontstaan, die het menschelijke ligchaam, van de eerste kiem zijns aanzijns af, in zich rond voert, en tot welks ontsteking het met ligchamen in aanraking moet komen, die dezelve bezitten. Zij bevatten, om met andere woorden te spreken, veeleer eene bouwstof, welke aan ons, voor zoo vele ziektevergiften gevoelige, ligchaam aangebragt, hetzij nu langs den weg der natuurlijke, of kunstmatige besmetting, eerst eene plaatselijke aandoening voortbrengt, en vervolgens door eene algemeene werking des zenuwgestels, op het geheele ligchaam werkt, en door meerdere of mindere vermenigvuldiging der bouwstof zelve, en door afzetting derzelve op de huid, die verschrikkelijke ziekte voortbrengt, welke men pokken noemt. Nu wordt de vatbaarheid voor

dit

dit gif, door de eenmaal plaats gehad hebbende werking vernietigd. En waarom zouden er aan geene toestanden kunnen bestaan, door welke die bestaande vatbaarheid zoude kunnen opgeheven worden, zonder juist deze bepaalde ziekte te zijn? En waarom kan men zich op deze wijze ook niet théoretisch overtuigen, waarvan men zich practisch verzekerd houdt, dat de koepokstof dat bijzonder vermogen bezit, om de eigenaardige vatbaarheid voor pokstof weg te nemen, en juist dien prikkel op het bewerktuigd ligchaam voort te brengen, die anders, voor zoo verre wij weten, slechts de pokstof zelve in staat is te verwekken. Waarom zoude men niet théoretisch kunnen aannemen, dat wij welligt eenmaal prikkels in de Natuur zullen kunnen vinden, die, zonder ziektegiften te zijn, juist diezelfde werking op het ligchaam uitoefenen, en daarom even zoo zeker de ontvangvatbaarheid voor die ziekten zouden kunnen opheffen, als anders de vergiften zelve?

Waarom zoude men het ligchaam niet tijdig

van

van die vatbaarheid voor pokken bevrijden mogen, door welke hetzelve, wanneer er aangebragte smetstof aanwezig is, de pokken schier zeker bekomen zoude, en dat vaak ten koste van het leven of de gezondheid? Zal men zich daardoor tegen het doel der Voorzienigheid verzetten, of tegen hetzelve handelen? Of heeft de opperste Wijsheid alle andere middelen gebillijkt en slechts *dit* niet? Neen, van twee physieke ziekten is de kleinste de beste, en de keuze daarvan, pligt. Door een gering gevaar een grooter af te wenden of tegen te gaan, is wat het zinnelijke betreft, verstandig, wat het zedelijke aangaat, regtmatig. De verstandige eigenliefde is eene der eerste grondstellingen der zedekunde en des zuiveren Christendoms.

Maar waartoe zoo vele redekavelingen over ontwikkeling van poksmet, aanleg, vatbaarheid enz.? Ons is de overtuiging genoegzaam, dat zij eenmaal ontstaan, en vervolgens van voorwerp tot voorwerp zijn medegedeeld. Menschelijk is en blijft derzelver aanleiding. Wat

brengt

brengt ons vaak de besmetting? Een bedelaar neemt haar in zijne lompen op, en deelt haar aan die plaats mede, voor het brood, waarom hij bedelt. Een reiziger vangt haar in de herberg op, en brengt het doodelijke geschenk zijnen kinderen te huis. Een moedwillige jongen loopt met de korsten op de straat rond, en verspreidt haar onder zijne speelmakkers, enz.

Gij schijnt tevens te ontkennen, dat men eene ziekte, en dus ook de pokken, door eenig middel voorkomen of verhoeden kan; dat men geene ziekte verwekken mag; dat men altijd de dienaar der Natuur behoort te zijn. Maar kenmerkt zich niet vaak het echte practische in den Geneesheer daardoor, dat hij, door doelmatige voorbehoedmiddelen, dreigende ziekten, bij voorbeeld, de *phthisis*, haren overgang in het tweede tijdperk, voorkome? Waarop rust dan toch de, in dit opzigt zoo juiste, leer der kleine aderlatingen, door echte Practici aangeraden; die van de voorbehoeding der *scarlatina*, door middel der *belladonna*; van de zuive-

vering van den dampkring, dit zoo veel vermogend voorbehoedmiddel ter voorkoming, bij voorbeeld, van de *hospitaal-versterving*, waarin de ons nog altijd te vroeg ontrukte BRUGMANS schier de eenige redding stelde. Zoo mag ik dan de overige leden des huisgezins, waar de besmetting woedt, van den besmetten niet terug houden, of door andere middelen, is het mogelijk, de ziekte voorbehoeden? Wat wordt er dan van de *cura prophylactica*, de *diaetetica*, waarmede HIPPOCRATES zooveel op had? Mag ik geene ziekte verwekken, om daardoor eene andere, vaak angstiger en gevaarlijker, voor te komen of te genezen? Zoo mag ik dan bij eene ongestelde maag, bij door rottige stoffen opgevulde darmen, geen braak- of purgeerend middel toedienen, omdat ik daardoor, op eene kunstmatige wijze, die ziekte voortbrenge, welke men braking of buikloop noemt. Zoo mag ik den aan beroerte liggenden geene aderlating doen, omdat ik eene wonde make; welde zelfs gevaarlijke toevallen kan te weeg bren-

brengen. Zoo mag ik den door *gangraena* aangetasten, arm of been niet wegnemen, omdat ik daardoor het ligchaam verminke; zoo mag ik geene kunstmatige koorts te weeg brengen, om daardoor een gezwel tot verettering of rijpheid te brengen; zoo mag ik ter genezing der waterbreuk, na hare aftapping, geene inspuiting met wijn doen, omdat ik daardoor eene ontsteking verwekke; zoo mag ik dengenen, die door eenen val uitstorting van bloed in het hoofd bekomen heeft, niet de *trepaan* aanleggen, omdat ik daardoor vernietiging van beenzelfstandigheid voortbrenge? Zoo droomde dan ook onze groote BOERHAVE, toen hij in zijne korte stellingen, de woorden bezigde, welke gij aan het hoofd dezes, en aan de keerzijde geplaatst vindt, en deze was toch een man, *severae pietatis et aequitatis, bonique publici studiosissimus vir?* Een voorbehoedmiddel dus, door de ervaring mij als zoodanig kenbaar geworden, aan te wenden, waardoor ik zeker ben, de echte kinderpokken niet te zullen

be-

bekomen, daarin kan niets goddeloos opgesloten leggen, of men moet dan ook iedere genezing als eenen aanval op de Goddelijke Voorzienigheid beschouwen. En eindelijk, waar zou het heen, indien de Geneesheer steeds de dienaar der Natuur, de immer hare werking afwachtende dienaar zijn wilde? Mag men haar niet dwingen, geen spaak in het wiel steken, wanneer eene, in het ligchaam huisvestende verdervingszucht, woest voorthollende, jammer en dood achter zich laat? Wee den lijder, wanneer de Geneesheer bij het ziekbed altijd een dienaar der Natuur is, vaak den kostelijken tijd verspilt, en het oogenblik ter redding voorbij ziet! Mijn hooggeachte Leermeester PARADIJS was altijd gewoon, om ons hierop oplettend te maken, dat men toch niet de *symptomata activa* met de *conamina Naturae* verwisselde, en door de eerste voor de laatste te nemen, de ziekte zelve onherstelbaar deed worden. Dan, ik zie dat deze te uitgebreid wordt. Ik bespaarde de slotsom mijner overtuiging,

op-

op ervaring over de vaccine gegrond, tot het laatste punt van dezen brief. Zij is deze:

« Ondanks de pogingen door u, na zoo « velen die u zijn voorgegaan, in het werk « gesteld, om de vaccine te bestrijden, geens- « zins overtuigd dat dezelve, met de begin- « selen der ware geneeskunde, als met de plig- « ten eens Christen strijdig is, zoo verklaar « ik hier niet alleen deze hoogst voordeelige « en geoorloofde kunstbewerking te zullen blij- « ven in het werk stellen, maar ook daar, « waar ik eenigen invloed heb, en waar mijn « raad iets vermag, dezelve te bezigen, om « ouders en voogden van het onschadelijke en « voordeelige, der veelal zacht en gunstig wer- « kende Vaccinatie te overtuigen, waartoe ik « mij pligtshalve geroepen gevoel, hen op mijn « eigen voorbeeld, als van een vader verwijzende, « die God opregtelijk dankt, dat Hij hem deze « weldaad heeft leeren kennen, waarderen en aan « zijne kinderen dezelve heeft doen mededee- « len, en van wier gezondheid, vastheid en « sterkte hij dagelijks getuige is, zoo dat

« er

« er geene blijvende verandering bij hen in het « ligchaam te weeg gebragt is, welke de na- « tuurlijke ontwikkeling gestoord, of hunne ge- « zondheid en leven ondermijnd heeft, aan « Gods Voorzienigheid gerustelijk de toekomst, « wat hunne verdere ligchaams- en zielgesteld- « heid betreft, overlatende."

Ik besluit deze met de woorden van den Voorstander der voormalige *inoculatie*, (dezelve op de *vaccine* toepassende) den geleerden TRALLES (*). An causa DEI, qui nos amat, qui hominum mentes instruit et acuit, ut conservationi sui sufficiant, qui cupit, ut nobis bene sit, et vitam nostram elongeremus, qui autochiria offenditur, pateretur aliquid detrimenti per Inoculationem? An, quando proximum aegrum ad desperationem jam excruciatum cernimus, et olim praecavere ejus aerumnos potuissemus, tantum Religio potuit suadere malorum?

(*) *De Methodo medendi variolas hactenus cognita, saepe insufficiente, magno pro inoculatione argumento.* Dist. Epist. pag. 133. Uratisl. 1761. 8vo.

